INDRUKKEN OPGEDAAN TIJDENS HET ZEVENDE INTERNATIONALE CONGRES VOOR BELASTINGRECHT TE PARIJS

door Th. van Hoorn

Het zevende Internationale Belastingcongres, dat te Parijs werd gehouden van 21-24 September, werd door een groot aantal deelnemers bijgewoond.

Ruim 230 bezoekers uit 17 landen waren aanwezig, waaronder ditmaal het Saargebied ook als zodanig was opgenomen.

Hoewel de numerieke opkomst derhalve alle gelegenheid liet tot een uitgebreide gedachtenwisseling, was het te betreuren dat zowel Engeland als Amerika bijna geheel verstek hadden laten gaan.

Onder de debaters misten wij voorts node Camille Rosier, die dit jaar is overleden, Professor Griziotti, die in 1952 te Brussel nog het woord had gevoerd, maar bovenal viel onder onze Nederlandse bezoekers de afwezigheid te betreuren van Professor Adriani, die ditmaal voor het eerst op deze Congressen ontbrak, terwijl ook Professor Schendstok verhinderd was te komen.

Waar nu de Voorzitter van de I.F.A., de Amerikaan Mitchell B. Carroll, zich veel minder in de debatten mengde dan bij vorige gelegenheden, stond het peil der gedachtenwisselingen niet geheel op de hoogte van Brussel 1952.

Dit werd echter enigszins goedgemaakt doordat Duitsland, dat door ruim dertig bezoekers was vertegenwoordigd, in Professor Bühler en Professor Schmolders twee zeer kundige woordvoerders bleek te hebben afgevaardigd.

Voor onze lezerskring was van bijzonder belang het tweede der drie aan de orde gestelde onderwerpen, dat als volgt luidde: *Les différentes conceptions admises ou possibles pour définir la valeur fiscale des biens corporels ou incorporels (Le sujet devant traiter à la fois de l'estimation des immeubles, des fonds de commerce et des titres non cotés).*

Reeds bij eerste kennisname van deze titel zal het tweeslachtige daarvan opvallen, namelijk een principiële behandeling van fiscale waarderingssystemen, met daarnaast practische uitwerkingen betreffende drie der meest moeilijk te beoordelen vermogensobjecten: Onroerende Goederen, Goodwill en Incourante aandelen.

De samensteller van het Rapport Général over dit onderwerp, de Franse professor Maxime Chrétien, aarzelt in verband hiermede niet met te spreken van „une étendue immense", waarbij hij onmiddellijk begint met de in Frankrijk zo speciale moeilijkheid, een waardebepaling te vinden die zichzelf aanpast aan een voortdurende devaluatie van het ruilmiddel.

Aanstonds komt Chrétien dan met de opmerking, dat in geen der landelijke rapporten over het onderwerp, gerept wordt over internationale belastingverdragen, hetgeen hij toeschrijft aan de omstandigheid, dat dergelijke verdragen geen bepalingen plegen te bevatten omtrent de waardering der te belasten objecten, doch dit blijkbaar geheel aan de wetgevingen der contracterende staten overlaten.

Vervolgens constateert de rapporteur, dat alle ingekomen nationale rapporten zonder uitzondering vaststellen, dat geen enkele wetgeving een definitie geeft van een fiscale waardering, die eens en voor al voor iedere categorie van zaken gelden zou bij iedere in zwang zijnde belastingheffing.

Vrijwel ieder land blijkt naar gelang van de verschillende belasting-

wetten met uiteenlopende waarderingsmaatstaven te werken: verkoopprijs, kostprijs, nominale waarde, liquidatiewaarde, rendementswaarde, intrinsieke waarde, waarna vervolgens het begrip „valeur vénale" wordt behandeld.

Bij een vergelijking tussen rendementswaarde, verkoopwaarde en „valeur vénale" constateert Chrétien dat deze laatste de prijs voorstelt, die men zou kunnen verwerven uit het realiseren van enig goed onder normaal werkende economische omstandigheden.

De rapporteur noemt deze waarde, evenals de rendementswaarde, een min of meer „indirecte" waarde in vergelijking met de feitelijke verkoopprijs; anderzijds acht hij de rendementswaarde een meer subjectief begrip, gezien de daarbij optredende persoonlijke overwegingen, die men tracht uit te schakelen bij de vaststelling van de „valeur vénale", aangezien men zich daarbij tracht te baseren op objectieve maatstaven. Anderzijds constateert Chrétien, dat in de praktijk rendementswaarde en verkoopprijs elkander blijken te naderen, en daarbij dan dikwijls afwijken van de „valeur vénale".

Na vervolgens critiek te hebben uitgeoefend op de methodes van de fiscus, die volgens hem telkens zoekt naar een waarderingsstelsel dat een maximale belastingopbrengst zou opleveren, en waarbij de onpartijdigheid dikwijls ver te zoeken zou zijn, behandelt Chrétien de merkwaardige wijzigingsbepaling in Frankrijk op grond van artikel 25 van de Wet van 7 Februari 1953, waarbij voor Onroerende Goederen en Goodwill (Fonds de Commerce) de grondslag zal zijn: *„valeur vénale — forfait légal".*

Onroerende Goederen.

De discussies op het Congres, en enkele toespelingen in de Franse praeadviezen, laten niet de minste twijfel dat in Frankrijk de aangiften betreffende Onroerende Goederen bij verkoop of vererving, als regel (althans in grote meerderheid der gevallen) aanzienlijk of zeer aanzienlijk beneden de reële waarde liggen. De mogelijkheid tot te lage aangifte wordt daarbij sterk bevorderd door de snelle en sprongsgewijze daling van de waarde van het Franse ruilmiddel. Het spreekt vanzelf dat men namelijk bij te lage aangifte vrijwel steeds steunen kan op overdrachten of schattingen van enkele jaren terug, aangezien deze uit den aard der zaak in Francsbedragen relatief zeer laag zullen zijn geweest in vergelijking met hetgeen men daarvoor thans zou willen besteden aan aanmerkelijk verder gedevalueerde Francs van het ogenblik.

Als redmiddel hiertegen heeft men nu in Frankrijk een systeem aangenomen, de „forfait légal" in combinatie met de „valeur vénale", waarbij de kadastrale opbrengst een basis vormt, vermenigvuldigd met twee coëfficiënten, waarvan de eerste althans nog in de wet is vastgelegd, doch waarvan de tweede bij Ministeriële Beschikking zal worden bepaald.

Deze alsnog in te voeren regeling kenschetst Chrétien als principieel voortreffelijk, doch funest in werking.

Hij constateert namelijk dat volgens de Franse rapporteur Delattre, het gebruik maken van de kadastrale opbrengst tot zeer grote onevenwichtigheden aanleiding kan geven, aangezien de in gang zijnde herziening van het kadaster nog lang niet beëindigd is en de schattingen dus vele jaren uit elkander kunnen liggen, gedurende welke tijd de valuta in Frankrijk inmiddels weder sterk veranderd kan zijn.

Delattre zou daarom liever uitgaan van reële en actuele gegevens, zoals

bijvoorbeeld de huurwaarde of de rendementswaarde der onroerende goederen; een zodanige gekapitaliseerde opbrengst op gematigde basis zou zijns inziens de opbrengst der registratierechten niet alleen stellig ten goede komen, doch tevens een zekere bescherming opleveren voor de bonafide belastingplichtigen.

Met inachtneming van deze bezwaren geeft Chrétien er echter toch de voorkeur aan, de combinatie „valeur vénale — forfait légal" aan te bevelen, zij het dat hij deze kenschetst als „de minst slechte". Mocht deze echter op redelijke wijze worden toegepast (hetgeen volgens Chrétien bij de sterk eenzijdig fiscale behandeling als regel niet het geval is) dan zou men deze „valeur vénale forfaitaire" ook op incourante aandelen en goodwill kunnen toepassen.

Met deze als „minst slechte" gekenschetste methode kon blijkens de door hem in het debat aangevoerde bezwaren, Professor Schreuder, Belgisch Directeur-Generaal van Registratie en Domeinen, zich zelfs ondanks dit voorbehoud in appreciatie, allerminst verenigen; hij bestreed krachtig de in Frankrijk vigerende systemen van belastingheffing. Steunend op markante voorbeelden uit zijn praktische ervaring, noemde hij de „valeur vénale" kortweg een pseudo-fiscale waarde, en bracht ernstige bezwaren in tegen bepaalde door hem gesignaleerde gevallen, waarbij bijvoorbeeld aan een klooster een aangiftebiljet werd toegezonden ter invulling van de „valeur-vénale" van de kerkelijke onroerende goederen. Ook noemde hij als ongewenst gevolg van het Franse systeem, dat bij vererving van boerderijen gewoonlijk de kleine erfgenamen relatief veel zwaarder belast werden, terwijl de grote complexen als regel ver beneden de waarde werden gewaardeerd.

De afgevaardigde van het Saargebied, Professor Aufermann, deed een poging om een „einheitliche Wert" te propageren, die voor alle belastingen toepasselijk zou zijn; dit bleek onder meer te berusten op de bezwaren die men in het Saargebied ondervond bij het gelijktijdig onderhandelen met de beide naburen, Frankrijk en West-Duitsland.

Professor Bühler uit München wees er betreffende de moeilijkheden bij de waardering van onroerende goederen terecht op, dat een vergelijking met recente realisaties van soortgelijke objecten steeds het bezwaar oplevert, dat deze in verreweg de meeste gevallen plaats vonden onder speciale omstandigheden (vererving, liquidaties, verplaatsing van ondernemingen of massale aankopen door trusts). Dit staat een objectieve waardevorming in de weg.

Men heeft daarom bij fabriekscomplexen, warenhuizen en grote hotels een waarderingssysteem toegepast, op basis van een norm per m^3 inhoud van de gebouwde eigendommen, met inachtneming van afschrijvingen op basis van veroudering en eventueel van boven-normaal gebruik.

Bij landbouwgronden past men sedert 1925 een waardering toe, gebaseerd op 18-maal de rendementswaarde, hetgeen volgens Professor Bühler als regel aanmerkelijk lager is dan de verkoopwaarde.

Voor woonhuizen geldt 6- tot 9-maal de huurwaarde; (de Nederlandse belastingbetaler zou zich in vele gevallen gelukkig prijzen als deze maatstaf ook hier zou gelden, althans op basis van de huurprijzen vóór de voorgenomen huurverhoging van 1954).

In zijn mondelinge toelichting trad Professor Bühler vrijwel geheel in de voetstappen van Professor Schreuder; het denkbeeld, in Duitsland over te gaan tot toepassing van het Franse voorstel „valeur vénale — forfait légal", verwierp hij nadrukkelijk.

Tenslotte merkte Professor Bühler nog op, dat één der doelstellingen van de Wet 1949/50 (waarbij de openingsbalansen in D.M. hun intrede deden) namelijk een overeenstemming te verkrijgen tussen de commerciële en de fiscale balansen, niet werd bereikt, hetgeen ten dele te wijten is aan de mogelijkheid van fiscale extra-afschrijvingen.

De Zwitserse rapporteur Professor Folliet constateert, na gewezen te hebben op het naast elkander bestaan van federale en kantonnale belastingen, dat waarderingen naar de „valeur vénale" de boventoon voeren in de verschillende wetten, met als uitzondering de onroerende goederen, die in vele gevallen volgens een fiscale waarde worden gewaardeerd, in het bijzonder bij industrie- en handelsobjecten. Deze fiscale waarde is alsdan het gemiddelde van de „valeur vénale" en de rendementswaarde.

Daarna merkt Folliet over de landbouwgronden op, dat deze „comme ailleurs", „ont toute l'indulgente sympatie du législateur". Dit voert tot waardering tegen rendementswaarde, die minder beloopt dan de „valeur vénale".

Incourante aandelen.

In de vorm van een prae-advies voor de Nederlandse groep van de International Fiscal Association heeft Mr K. V. Antal zijn inzending voor het Congres te Parijs in de Nederlandse taal doen verschijnen en in een indertijd te Amsterdam gehouden ledenvergadering toegelicht.

De lezing van dit in vele opzichten voortreffelijke prae-advies zij hierbij aanbevolen; de omvang daarvan maakt het niet mogelijk hier tot een ook maar enigszins volledige behandeling over te gaan.

Mr Antal heeft veel critiek op de in Nederland gevolgde methode van fiscale waardering, waarbij hij in deze critiek overigens sober blijft.

Zijn mede-prae-adviseur Dr H. A. Zeven vestigde daarentegen in deze vergadering, waar hij zijn eigen inzending besprak, enkele malen de aandacht op de excessen, waartoe de fiscus komt met koersvaststellingen op 1.000 tot 2.000 %, waarbij men er zeker van kan zijn, dat deze aandelen, indien ter beurze genoteerd, op zijn allerhoogst op enkele honderden procenten gewaardeerd zouden zijn.

Constaterende, dat de Nederlandse jurisprudentie bij waarderingen van incourante aandelen een grote voorkeur betoont voor de intrinsieke waarde, waaraan naar zijn uiteenzettingen een zekere mate van gemakzucht geenszins vreemd zou zijn, richt Mr Antal op deze methode de volgende indirecte aanval:

Overweging van de Raad van Beroep te Amsterdam. 30 Januari 1943, B 7843:

> „dat belanghebbende tezamen met zijn broeder in de rechtsvorm van een N.V. in wezen een eigen onderneming drijft en het onder deze omstandigheden gerechtvaardigd is de waarde der aandelen te bepalen op haar intrinsieke waarde, omdat daarbij het meest wordt benaderd de waardering, die voor het bedrijfsvermogen der onderneming gevolgd zou worden, indien zij door de belanghebbende en zijn broeder niet met gebruikmaking van de rechtsvorm der N.V. werd gedreven"

waaraan Mr Antal deze zinsnede toevoegt:

> „De vraag, of de wijze waarop het bedrijfsvermogen van natuurlijke personen wordt gewaardeerd, wel juist is — welke vraag ontkennend ware te beantwoorden — is hierbij kennelijk niet gesteld."

Als verdere critiek op het toepassen van de intrinsieke waarde noemt Mr Antal „het alleen maar letten op het vermogen der N.V. met verwaarlozing van de aldaar behaalde opbrengsten".

Daarbij constateert hij dat het arrest van de Hoge Raad (11 Januari 1950, B 8801) een belangrijke verbetering bevat, aangezien daarin het volgende werd overwogen:

> „Het vermogen van een N.V. als de onderhavige (familievennootschap) wier liquidatie niet is te verwachten, mag niet als enige maatstaf voor de waardering der aandelen voor de heffing van de Vermogensbelasting gelden, indien geen gegrond uitzicht bestaat, dat het in de vennootschap aangewende vermogen in doorsnee een behoorlijk rendement zal opleveren."

Mr Antal merkt hierbij onder meer op:

> „De formulering van de Hoge Raad slaat kennelijk op het geval van onderrendement"

en vervolgt dan:

> „Een verder punt van ernstige critiek ligt in de onvoldoende mate waarin de jurisprudentie rekening heeft gehouden met de diverse bestaande fiscale claims. Deze kwestie blijft hier echter buiten beschouwing."

(Dit laatste met het oog op de omstandigheid, dat het hier een typisch Nederlands probleem geldt).

Mr Antal geeft vervolgens te kennen, dat hij de verschillende, overigens overbekende waarderingssystemen (intrinsieke waarde, liquidatiewaarde, rentabiliteitswaarde, rendementswaarde, waaronder te verstaan de gekapitaliseerde toekomstige rendementen, etc.), die dikwijls volstrekt toevallig naast elkander toepassing vinden bij de oplossing van geschillen, zou willen vervangen door „de verkoopwaarde", in het Franse praeadvies vertaald als „valeur vénale".

Als Hollandse definitie acht Mr Antal bevredigend de redactie van Professor W. J. de Langen (M.A.B. October 1938, pagina 156), luidende:

> „De vermoedelijke prijs, bij verkoop op dat ogenblik, te besteden door de beste koper, waarop mag worden gerekend, indien de verkoop op de voor het te waarderen goed gebruikelijke wijze onder normale omstandigheden plaats vindt, nadat zij op de gebruikelijke wijze is voorbereid."

Bij zijn verdere behandeling van deze „verkoopwaarde", wijst Mr Antal onder meer nog op de volgende omstandigheid, die zich voordoet bij het incourante aandeel, namelijk dat er een versmalling is aan de aanbodzijde van de kapitaalmarkt naar het aandeel toe, welke versmalling toeneemt naar het incourante aandeel, en zich nog verder voortzet naarmate het gaat om een groter bedrag voor een meer incourant object.

Over zodanige aandelenpakketten besluit Mr Antal met te constateren, dat het nauwelijks denkbaar is, dat twee schatters voor een bepaald concreet geval op éénzelfde koers zouden uitkomen.

Het is verwonderlijk, dat Mr Antal bij zijn critiek op het schablonenhaft toepassen van de intrinsieke waarde in gevallen waarbij dit tot excessen leiden kan, niet de gelegenheid gebruikt heeft om te wijzen op een bij de Nederlandse fiscus steeds weer terugkerende denkfout.

Men redeneert daar namelijk als volgt: Indien een of twee aandeelhouders over een zodanig stemmenoverwicht in een incourante naamloze vennootschap beschikken, dat zij practisch de volledige zeggenschap hebben over de bestuursbenoemingen, dan is de waarde van hun aandelenpakket op grond daarvan hoger dan indien dit niet het geval ware, aangezien zij zich hierdoor de voordelen van een ondernemersfunctie kunnen verzekeren.

De denkfout die in deze redenering verborgen ligt, is dat men volkomen verzuimt zich te realiseren, dat aan deze aandelenconstellatie, nog veel grotere nadelen verbonden kunnen zijn.

Failleert immers een zodanige N.V., dan zien de directeuren-aandeelhouders niet alleen hun aandelenbezit, doch ook hun ondernemersfunctie met één slag verloren gaan; de moeilijkheden, die zij alsdan zullen ondervinden om een nieuwe gesalarieerde functie te vinden zijn in dergelijke gevallen meermalen vrijwel onoverkomelijk.

En hoeveel gevallen hebben zich niet voorgedaan, waarbij overwegingen van de oude generatie als „mijn zoon moet in de zaak" of „mijn schoonzoon moet mijn opvolger worden" oorzaak waren dat jonge onervaren persoonlijkheden leiders werden van de familie-vennootschap, met maar al te vaak de bovenomschreven funeste gevolgen.

Deze situatie zonder meer te benutten om een dergelijk aandelenbezit nog zwaarder te belasten, hetgeen in talloze gevallen van jaar tot jaar geschiedt, schijnt nauwelijks te verdedigen.

De systemen, volgens welke de waardering van incourante aandelen in Frankrijk plaats vindt, zijn weergegeven door de la Villeguérin. Men heeft daar sedert 1946 getracht, een mathematische waarde vast te stellen, met inachtneming van enkele correcties. Deze methode heeft men moeten los laten, toen ondubbelzinnig werd aangetoond, dat bij genoteerde fondsen de beurswaarde verre beneden de „valeur mathématique" was gelegen.

Men heeft vervolgens de betekenis van de liquidatiewaarde weder erkend, naast andere factoren, die nu eenmaal het normale verloop van vraag en aanbod plegen te beheersen, als bijvoorbeeld recente vergelijkbare koersen, rendementswaarde en toekomstmogelijkheden; ook aan de incourantheid van de aandelen, die de verhandelbaarheid bemoeilijkt, wordt aandacht geschonken.

In het Zwitserse prae-advies van Professor Folliet wordt nog de volgende absurditeit becritiseerd van het Kanton Genève.

Men heeft daar Vermogensbelasting op een rendementsbasis van 6 %.

Hiervan maken familie-vennootschappen gebruik, door 1 % uit te keren: de aandelen worden nu geschat naar 16.6 %.

Daarentegen worden aandelen, die geen dividend geven, naar de intrinsieke waarde belast; naamloze vennootschappen, die een gering verlies maken, worden derhalve op bijna pari geschat, tegenover de winstgevende maatschappijen, die 1 % uitkeren, op 16.6 %.

Goodwill.

In zijn prae-advies „de waardering van materiële en immateriële goederen" wijst Dr H. A. Zeven op het feit, dat het economisch leven een zeer groot aantal variaties biedt en zeer snel wendingen te zien geeft. Dit maakt dat een uniforme methode van waardering dikwijls niet bruikbaar is.

Zo is men bijvoorbeeld gewoon, een handelszaak vrijwel steeds intrinsiek te waarderen: de balansposten, met enkele nodige correcties.

Dr Zeven is van oordeel, dat dit niet een juiste schatting vormt, doch dat men zou moeten bepalen, hoeveel de handelszaak aan de betrokkene in de eerstvolgende jaren, naast ondernemersloon en ondernemersrente, aan verteerbaar inkomen kan opleveren. Het prae-advies gaat dan als volgt verder:

> „Men zal dan spoedig ontwaren, welke kapitalen bij de steeds voortgaande ontwaarding der geldeenheden in de zaak gehouden en dikwijls zelfs geïnvesteerd moeten worden, teneinde de zaak op dezelfde wijze te kunnen drijven. Houdt men dan nog rekening met de grote bedragen, die de fiscus onttrekt, dan zal men veelal tot een veel lager resultaat komen.
>
> De goodwill, die men in vele gevallen wegens stand, ligging, relatiekring, monopolie-positie, in positieve zin aanwezig zou achten, zal veelal blijken niet of zelfs in negatieve zin te bestaan, omdat de zaak voor de koper een zodanige kapitaalsinvestatie vordert, en daardoor zodanige risico's medebrengt, zonder dat daar mede als gevolg van de fiscale eisen gelijksoortige voordelen tegenover staan, dat men de waarde van stand, ligging, relatiekring, tegen deze risico's moet wegschrappen."

Dr Zeven komt op grond hiervan tot de conclusie, dat men aan Goodwill alleen dan een waarde vermag toe te kennen, wanneer het *toekomstig* verteerbare inkomen zodanig zal kunnen zijn, dat daarin naast ondernemersloon en ondernemersrente, van het totaal der te investeren bedragen nog een overwinst aanwezig zal zijn.

(Deze denkbeelden hebben sterk aan actualiteit gewonnen, nu de Nederlandse fiscus hier en daar de gedragslijn volgt, bij het belasten van de goodwill ingeval van overlijden, klaarblijkelijk automatisch de winsten uit de Korea-jaren te kapitaliseren en te belasten alsof de erfgenamen, nog wel zonder de overleden ondernemer die deze winsten maakte, ook maar enige zekerheid zouden hebben opnieuw van een dergelijke hausse te kunnen profiteren, en waarbij het voor deze erfgenamen dan ook grotendeels waardeloos is, of in het verleden winsten gemaakt werden, aangezien het voor hen gaat om de eventuele *toekomstige* winsten.)

Betreffende de fiscale praktijk voor goodwill in Zwitserland zij nog vermeld, dat goodwill, verkregen onder bezwarende titel, voor afschrijving in aanmerking komt, zonder dat men een werkelijke waarde-achteruitgang behoeft te bewijzen; de jurisprudentie kent uitspraken over termijnen, die variëren van 7 tot 20 jaar.

In Frankrijk is bij sterfgeval de goodwill niet belast bij handelszaken en evenmin bij vrije beroepen, op de overweging, dat betreffende de door de overledene persoonlijk opgebouwde goodwill, het niet aannemelijk mag worden geacht dat de erven hiervan nog voordeel van betekenis zouden kunnen genieten.

Overigens vindt men in de Franse jurisprudentie een opvatting, die vrijwel aansluit aan de definitie van Professor De Langen bij incourante aandelen; „de waarde voor goodwill mag gesteld worden op hetgeen „un amateur raissonnable" bereid zou zijn te betalen onder normale economische omstandigheden".

N.B. Een behandeling der overige op het Congres behandelde onderwerpen moet wegens plaatsgebrek achterwege blijven.